

مشاوره کلاس شادکام

شادمانی و جو روانی - عاطفی کلاس درس

اشاره

بررسی جو روانی - عاطفی کلاس، شادی، شادمانی و عطف و مهربانی در آن از جمله ضرورت‌های پژوهشی است که کمتر از آن صحبت شده است. بنابراین، هدف از تدوین و گردآوری مقاله حاضر بررسی اجمالی فضای روانی - عاطفی کلاس و نحوه مدیریت مؤثر آن بوده است. شادی و نشاط در کلاس خود به نوعی یکی از چالش‌های فراروی انسان در عصر جدید است و ضرورت توجه به این امر مهم مدت‌هاست که احساس می‌شود. به‌طور کلی، نحوه سبک مدیریتی معلم به‌نوبه خود هم در شادمانی کلاس و به‌طور کلی در جو روانی - عاطفی کلاس اثرگذار خواهد بود. از طرفی، معلمان با شناختن موانع ارتباطی مؤثر و ارتباط کلامی و غیرکلامی و همچنین آشنایی با روش‌های بهبود جو روانی - عاطفی کلاس، می‌توانند در فرایند تدریس علاوه بر رسیدن به اهداف آموزشی، جوی مثبت، توأم با سرزندگی، نشاط و رفاقت و دوستی ایجاد کنند. آشنایی با موارد مذکور، معایب توجه صرف به فعالیت‌های تحصیلی و یادگیری‌های رسمی و غفلت از نیازهای روانی - عاطفی، دوست داشتن و دوست داشته شدن، احساس تعلق به گروه و غیره را مشخص می‌کند.

فروغ شهامت

دانشجوی کارشناسی ارشد

کلیدواژه‌ها: شادمانی، جو روانی - عاطفی، کلاس درس

مقدمه

بهداشت را وجود سلامت و بهزیستی جسمانی، روحی و اجتماعی کامل تعریف کرده است و نه صرفاً عدم حضور بیماری و عجز و ناتوانی. امروزه تعریف سلامت با ابعاد اجتماعی، روحی و فیزیکی در ارتباط است. پانیه و هان^۲ (۱۹۹۵) اظهار می‌دارند سلامت شامل ابعاد عقلانی و روحی توسعه‌یافته است. بعضی از متخصصان بیان می‌کنند که دانش‌آموزی سالم است که به سطح بالایی از سلامت رسیده باشد. مدیریت کلاس درس سالم شامل رشد دانش‌آموز سالم، انگیزش سالم،

کلاس درس، خط‌مقدم فعالیت‌های آموزشی، تربیتی و جایگاهی برای آماده کردن افراد برای زندگی در جهان در حال تغییر است. کلاس درس محلی است که خدماتی مستقیم به دانش‌آموزان ارائه می‌شود تا آنان از جهت فردی و اجتماعی رشد یابند و زمینه توسعه سالم و همه‌جانبه جامعه فراهم شود (راگ^۱، ۱۳۸۱). سازمان بهداشت جهانی شناخته شده‌ترین و گسترده‌ترین تعریف را از مبحث سلامت دارد. آن سازمان در بیانیه‌ای،

معلم سالم، ارتباط سالم و انضباط سالم می‌باشد (به نقل از خلخالی و دیگران، ۱۳۸۹).

مدیریت کلاس درس سالم فرایندی است که به دانش‌آموزان در همه زمینه‌های فیزیکی، اجتماعی، معنوی، هیجانی، عقلی و محیطی، کمک می‌رساند و فرصت رشد و پیشرفت را برای آن‌ها فراهم می‌آورد (ناکامورا^۵، ۲۰۰۰). در شرایط مدیریت کلاس درس سالم^۶، کارکردن با دانش‌آموزان، ایجاد نظم و آرامش، جلب توجه دانش‌آموزان و تأمین یک جو آموزشی مناسب است که در آن، دانش‌آموزان به سمت اهداف هدایت و رهبری می‌شوند.

سلامت روانی در کلاس، به‌عنوان مکانی برای خلق فرایند یاددهی - یادگیری^۷ که محصول ورودی و خروجی این فرایند، دانش‌آموز است - اهمیت خاصی دارد. چنانچه معلم توانایی اداره مؤثر جو روانی - عاطفی کلاس درس را نداشته باشد، بعید نیست سایر مهارت‌هایش نیز بی‌اثر باشند. بنابراین، توجه به مدیریت جو روانی - عاطفی، به‌کارگیری بهترین و مطلوب‌ترین سبک مدیریتی فضای روانی و در نهایت، ارائه مدلی برای ایجاد جو مطلوب عاطفی در کلاس و مقایسه آن با مدارس فعلی امری حیاتی و ضروری است. به‌طور کلی، مدیریت کلاس، تدارکات و اتخاذ شیوه‌های لازم برای ایجاد و حفظ محیطی اثربخش برای آموزش و یادگیری است که به چگونگی سازماندهی کلاس درس، تدریس، چگونگی ارزشیابی، دلایل انگیزش رفتار دانش‌آموزان، ایجاد جو یادگیری مطلوب و سبک‌های مدیریتی معلم بستگی دارد.

ناکامورا (۲۰۰۰) در کتاب «مدیریت کلاس درس سالم» به بنیان‌ها و ابعاد کلاس درس سالم توأم با فضای مناسب عاطفی و در کتاب دیگر به بیان و ارائه اندیشه‌ها و قواعد ارائه درباره مدیریت کلاس به معلمان تازه‌کار پرداخته است. دیسکی در کتاب «مدیریت کلاس درس» به اهدافی چون قابلیت جذب دانش‌آموزان در کلاس در هر زمان و مکانی و ایجاد اعتماد به نفس جهت جلوگیری از کاهش قدرت یادگیری و آزادی فرد توجه داشته و همچنین به بررسی حفظ روابط غیررسمی با دانش‌آموزان کلاس - به‌صورتی که قدرت کنترل کلاس درس در موقع ضروری از دست نرود - پرداخته است. (محمدزاده، ۱۳۸۴، به نقل از خلخالی و دیگران، ۱۳۸۹).

به‌طور کلی، کلاس درس به‌عنوان کوچک‌ترین خرده سیستم نظام آموزشی به تبع تحولات و تغییرات اجتماعی و آموزشی در حال تغییر است. از میان عناصر کلاس درس، نقش معلم و سبک مدیریتی او در تحقق اهداف آموزشی و تربیت دانش‌آموزان متناسب با جهان امروز بسیار مهم و اساسی است. معلمان باید سبک‌های مدیریتی را متناسب با ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان و روش‌های تدریس به‌گونه‌ای انتخاب کنند که دانش‌آموزان فرصت کسب انواع مهارت‌ها اعم از مهارت‌های تحصیلی و اجتماعی را به‌صورت عملی در کلاس درس داشته

باشند. روش‌های تدریس فعال، توجه به علائق و نیازهای دانش‌آموزان، به‌کارگیری روش‌های حل مسئله مشارکتی، ایجاد رابطه سازنده و اثربخشی با دانش‌آموزان می‌تواند محیط کلاس درس و فرایند آموزش را شوق‌انگیز و زمینه تحقق اهداف آموزشی را فراهم نماید (خلخالی و دیگران، ۱۳۸۹). همچنین باید بگوییم که جو روانی - عاطفی کلاس به‌طور کلی به سبک مدیریتی معلم نیز بستگی دارد و متقابلاً این سبک مدیریتی در شادی و نشاط جو روانی اثرگذار است.

شادی و نشاط در کلاس

یکی از چالش‌های فراروی انسان در دنیای امروز، احساس بهزیستی و شادمانی است؛ زیرا به‌رغم پیشرفت‌های چشمگیر در فناوری و تأمین آسایش انسان، احساس شادمانی وی افزایش نیافته است. (قطره‌ای، ۱۳۸۵)

برخی شادی را هدف وجود انسان می‌دانند و معتقدند که همه انسان‌ها به دنبال شادی هستند، اما تنها چیزی که در این میان متفاوت است، ابزارهای گوناگونی است که آن‌ها برای رسیدن به این هدف به‌کار می‌گیرند. در واقع، از دیرباز تا امروز شادی یک میل انسانی بنیادین به‌شمار می‌رفته است. (پاسکال^۸، ۱۹۹۵، به نقل از پناهی، دهقانی، ۱۳۹۱)

تحقیقات در این زمینه نشان می‌دهند که افراد شاد احساس امنیت بیشتری می‌کنند، آسان‌تر تصمیم می‌گیرند و نسبت به کسانی که با آن‌ها زندگی می‌کنند، بیشتر اظهار رضایت می‌کنند. (پترسون^۹، ۲۰۰۰، مایرز^{۱۰}، ۲۰۰۲)

فقدان شادی و نشاط در جامعه نتایج منفی بسیاری دارد که از جمله می‌توان به افسردگی، بدبینی، ارزیابی منفی رویدادها، رواج خشونت در روابط اجتماعی و گرایش به فرهنگ بیگانه و غیر خودی اشاره کرد. از سوی دیگر، محققان معتقدند که مشارکت و فعالیت‌های اجتماعی می‌تواند بر رضایت افراد از زندگی تأثیرگذار باشد (دریکوندی، ۱۳۸۱، علی‌زاده قوی‌فکر، ۱۳۸۸). بنابراین، احتمال دارد فضایی که در آن مشارکت وجود داشته باشد، شادی‌آفرین و سرشار از عطف و مهربانی شود. این همان مسئله‌ای است که به جو روانی - عاطفی کلاس مربوط می‌شود.

علاوه بر خانواده، آموزش و پرورش نیز نهادی اجتماعی است که می‌تواند در بالندگی فرد و تبلور شخصیت وی نقش بسیار مهمی ایفا کند. مدرسه به این دلیل در رشد شخصیت فرد نقش حیاتی دارد که نخست در دورانی از تکامل فرد (چندی بعد از خانواده) وارد عمل می‌شود و در این مرحله انواع یادگیری‌ها، اعم از تحصیلی و اجتماعی، به سهولت انجام می‌شود. دوم اینکه با کنترل مثبتی که مربیان کودک و نوجوان اعمال می‌کنند، امر بالندگی و رشد آنان برای زندگی فردی و اجتماعی مفید، سرعت می‌گیرد.

و کارآمد است. روابط معلم و دانش‌آموزان باید طوری باشد که نیازهای تعلق و وابستگی، دوست داشتن و دوست داشته شدن، به رسمیت شناخته شدن، ارزش داشتن، احترام و شکوفا شدن استعدادها برطرف شوند. این امر باعث رضایت و خشنودی دانش‌آموزان می‌شود و بر سعی و تلاش آنان می‌افزاید. به همین دلیل است که در «مدارس کارا»^{۱۱}، پیشرفت تحصیلی بیشتر است و مسئولیت اصلی برقراری این روابطه حسنه را معلم برعهده دارد. به عبارت بهتر، نقش اصلی را در ایجاد جو عاطفی در کلاس درس را معلم ایفا می‌کند (همان منبع).

مدیریت کلاس و رابطه آن با جو

روانی - عاطفی

مدیریت کلاس فرصت‌های یادگیری را به نحو مؤثر، در دانش‌آموزان به حداکثر می‌رساند. متخصصان در مدیریت کلاس گزارش می‌دهند که نظریه‌ها در رابطه با بهترین روش‌های اداره کلاس در حال تغییرند. دیدگاه‌های قدیمی بر ایجاد و به‌کارگیری قوانین و اجرای کنترل رفتار دانش‌آموزان تأکید می‌کردند؛ در حالی که دیدگاه‌های تازه‌تر بر نیازهای دانش‌آموزان و پرورش روابط و فرصت‌های خودتنظیمی تأکید دارند. نوعی از مدیریت کلاس که در آن دانش‌آموز رویکردی منفعل در مقابل قوانین انعطاف‌ناپذیر دارد، می‌تواند در تحقق یادگیری فعال، تفکر سطح بالا و ساخت اجتماعی دانش، غیرکارآمد باشد. (لویس^{۱۲}، نولان^{۱۱}، ۲۰۰۰)

تمایل جدید مدیریت کلاس، تأکید بیشتری بر هدایت دانش‌آموزان دارد تا در خودنظم‌دهی ماهرتر شوند و در مقابل، بر کنترل بیرونی دانش‌آموزان کمتر تأکید می‌کند. از نظر تاریخی معلم در اداره کلاس، مدیر محسوب می‌شود؛ در حالی که در جریان یادگیرنده‌محور در رابطه با اداره کلاس، معلم ناظر محسوب می‌شود. در جریان یادگیرنده‌محور، در رابطه با اداره کلاس این تمایل وجود دارد که معلم بیشتر راهنما و هدایتگر و گروه و تسهیل‌کننده است. الگوی جدید در اداره کلاس به معنای این نیست که لغزش و سقوط، امری مجاز و رایج باشد. همچنین تأکید بر خودنظمی دانش‌آموز به معنای این نیست که معلم از مسئولیت آنچه در کلاس رخ می‌دهد، شانه خالی کند (اورتسون^{۱۳}، هاریس^{۱۴}، ۱۹۹۹).

به نظر پیاز^{۱۴}، جو عاطفی مطلوب در کلاس، جوی است که در آن دانش‌آموزان فعال باشند، نه منفعل. روش فعال باعث شکفته شدن شخصیت عقلی، اخلاقی و سازمان یافتن

دانش‌آموز تنها برای مهارت‌آموزی به مدرسه نمی‌رود و مدرسه در راستای رشد، آفرینندگی و راهنمایی او وظیفه مهم دیگری، از جمله ایجاد سازگاری، برعهده دارد. تأثیر محیط مدرسه در شکل‌گیری شخصیت و بروز عواطف و رفتارهای سازگاران و ناسازگاران افراد بر کسی پوشیده نیست. به عقیده سانترک (۲۰۰۱) عامل بسیار مهمی که تأثیر محیط مدرسه را مشخص می‌کند، فضای عاطفی - روانی موجود در این محیط و تقویت مداوم رفتارها از طرف مدرسه در حساس‌ترین سال‌های زندگی فرد است (به نقل از امیدیان، ۱۳۸۵).

جو عاطفی در کلاس

در حالی که هدف تعلیم‌وتربیت تأکید بر رشد عقلی توأم با رشد عاطفی، سازگاری دانش‌آموزان با خود و سایر افراد خانواده‌شان است، مدارس تنها بر جنبه عقلانی تأکید می‌کنند و این باعث می‌شود دانش‌آموزان تک‌بعدی و ناموزون بار آیند، متأسفانه توجه به نیازهای عاطفی دانش‌آموزان و رفع این نیازها در فضای کلاسی مسئله‌ای بوده که اغلب مورد غفلت قرار گرفته است.

مطالعه دیدگاه دانش‌آموزان گویای این است که برخی خصوصیات معلمان از قبیل، همدردی و همفکری، انعطاف‌پذیر بودن، خوش‌خلقی، آمادگی برای قبول اظهارنظرها و گوش دادن به پرسش دانش‌آموزان و علاقه‌مند بودن به کار و انضباط و به‌کارگیری روش تدریس مناسب از ویژگی‌های معلم خوب

با معلم و یکدیگر داشته باشد تا دانش و آموخته‌های خود را سازمان دهند. این خود متقابلاً به نحو مؤثری در فضای روانی - عاطفی کلاس اثرگذار خواهد بود.

کلاسی که به خوبی اداره می‌شود نه تنها یادگیری معنادار را پرورش می‌دهد بلکه مانع ایجاد مشکلات تحصیلی و عاطفی نیز می‌شود، دانش‌آموزان را فعال نگه می‌دارد و تکالیف مناسب از نظر سطح چالش را برایشان فراهم می‌سازد. این‌گونه کلاس‌ها فعالیت‌هایی دارند که برای یادگیری، جذاب و برانگیزنده‌اند و قوانین و نظم روشنی دارند که دانش‌آموزان باید آن‌ها را رعایت کنند. در این قبیل کلاس‌ها دانش‌آموزان احتمالاً کمتر دچار مشکلات تحصیلی و عاطفی می‌شوند. در مقابل، در کلاس‌هایی با مدیریت ضعیف، احتمالاً دانش‌آموزان بیشتر با مشکلات عاطفی و تحصیلی روبه‌رو می‌شوند و دانش‌آموزانی که از نظر تحصیلی بدون انگیزه‌اند، حتی کم‌انگیزه‌تر می‌شوند. این‌گونه کلاس‌ها دانش‌آموزان را به انزوای بیشتری وادار می‌کنند و به این ترتیب، سرزنش دانش‌آموزان امری رایج می‌شود بنابراین، دانش‌آموزان نیازمند محیطی مثبت برای یادگیری هستند که این خود به جو روانی - عاطفی کلاس و سرزندگی آن کمک می‌کند. (سنتراک^{۱۵}، ۱۳۸۵)

ایجاد رابطه مثبت با دانش‌آموزان

وقتی به معلم مورد علاقه خود فکر می‌کنیم، کسی را تصور می‌کنیم که مراقب ما و نگران است که آیا یاد می‌گیریم یا خیر. معلم باید به دانش‌آموزان به صورت واقعی نشان دهد

مبادلات فکری کودکان می‌شود، فرد را به ابداع و نوآوری وامی‌دارد، انگیزه و رغبت او را افزایش می‌دهد و به یادگیری واقعی می‌انجامد ولی در روش منفعل، یادگیری واقعی صورت نمی‌گیرد؛ گرچه ممکن است دانش‌آموزان با مطالب بیشتری آشنا شوند و مطالب زیادتری را به حافظه خود بسپارند، که این امر فقط به لفاظی منجر می‌شود. فرد مطالب را درون‌سازی نمی‌کند و نیازهای رشدی و عاطفی‌اش مورد غفلت واقع می‌شوند.

در این میان، پنج بعد رفتاری وجود دارد که باعث می‌شود دانش‌آموز عملکرد بهتری داشته باشد و به لحاظ شرایط روانی - عاطفی در وضع مطلوب‌تری قرار بگیرد. این پنج بعد، که در تمام فرهنگ‌ها مشترک است، عبارت‌اند از:

- دانش‌آموز استقلال فکری داشته باشد و به عقایدش احترام گذاشته شود.

- خودش با مشکل درگیر شود.

- انگیزه ناسازگاری و عدم تعادل از خود نشان دهد که باعث می‌شود برای حل مشکل بکوشد تا آرامش یابد.

- دقت و توجه زیادی از خود نشان دهد.

- کمی اضطراب از خود بروز دهد.

جو عاطفی کلاس شامل دو متغیر ادراک (برداشت افراد کلاس از واقعیت‌های موجود در فضای روانی - عاطفی کلاس) و انتظار (تمایلات و خواست‌های افراد در کلاس از جو عاطفی کلاس) است، جوی برای یادگیری مناسب است که در آن تفاوت بین دو متغیر ادراک و انتظار زیاد نباشد. در صورت وجود تفاوت بین این دو متغیر، باید در پی اصلاح یا تغییر جو در کلاس بود. عدم تفاوت بیانگر آن است که جو مطلوبی در کلاس حاکم است. (پیازه، ۱۳۷۱)

تأکید بر آموزش و جو مثبت کلاس

با وجود اینکه به باور مردم، فقدان نظم اولین مشکل مدارس است، روان‌شناسان تربیتی نظر دیگری دارند؛ پیش از این بر نظم تأکید می‌شد تا از یادگیری حمایت کند. این موضوع شامل استفاده از راهبردهای پیشگیرانه، به صورت فعال و نه گرفتار شدن در تاکتیک‌های منفعلانه مربوط به نظم می‌شود. دانش‌آموزان به عنوان یادگیرندگان فعال باید در تکالیف معنی‌داری شرکت کنند که تفکر انتقادی و بازتابی، تعامل با دیگر دانش‌آموزان و یادگیری مشارکتی را در آنان افزایش دهد. از نظر تاریخی اداره مؤثر کلاس به یک ماشین خوب روغن کاری شده تشبیه می‌شود اما استعاره مناسب‌تر برای اداره کلاس به صورت مؤثر فعالیت کندوی عسل است. این روش به این معنا نیست که کلاس باید پرسروصدا و پر از هرج و مرج باشد بلکه دانش‌آموزان باید به صورت فعال یاد بگیرند و مشغول انجام دادن تکلیفی باشند که برای آن برانگیخته شده‌اند، نه اینکه آرام و منفعل در جای خود بنشینند، بلکه تعامل بیشتری

که به‌عنوان یک فرد صرف‌نظر از عملکرد تحصیلی‌شان مراقب آن‌هاست تا همکاری‌شان را جلب کند. تحمیل درخواست‌های پیشرفت تحصیلی به دانش‌آموزان، نادیده گرفتن نیازهای عاطفی-اجتماعی آنان و مشغول نگه داشتن کلاس کار آسانی است.

در یک مطالعه پژوهشی مشخص شد که معلمانی که کلاس را به‌خوبی اداره می‌کنند، علاوه بر داشتن قوانین و روش‌های اثربخش، نگرشی حاکی از مراقبت نسبت به دانش‌آموزان دارند. این مراقبت با ایجاد محیطی در کلاس که در آن دانش‌آموزان احساس سلامت و ایمنی می‌کنند و با آن‌ها منصفانه رفتار می‌شود، اثبات می‌گردد. در واقع، معلمان به نیازها و

مهارت‌های خوب گفتن و خوب شنیدن

مهارت‌های گفتاری مؤثر و کار با دانش‌آموزان برای معلم و دانش‌آموز فواید قابل توجهی دارد و باعث ایجاد مهارت‌های گفتاری و جو مناسب عاطفی می‌شود. به این منظور، معلم نه‌تنها با دانش‌آموزان کلاس روزانه به‌صورت رسمی و غیررسمی صحبت می‌کند بلکه در جلسه‌های تربیتی هم شرکت می‌یابد و حرف می‌زند. اغلب ما تعلیم و تربیتی را که کسب کرده‌ایم، بازخورد می‌دهیم اما فقط می‌توانیم فرصت‌های اندکی مربوط به صحبت و سخنرانی در کلاس را به‌خاطر بیاوریم مگر اینکه کلاسی مخصوص سخن گفتن ایجاد کنیم که در آن دانش‌آموزان بتوانند به‌صورت رسمی سخنرانی کرده و در بحث‌ها و گفت‌وگوها نیز شرکت کنند. تمامی این فعالیت‌ها فرصت‌هایی برای بهبود مهارت‌های گفتار، سازماندهی و تفکر در دانش‌آموزان فراهم می‌کند و در نتیجه در جو روانی-عاطفی کلاس مؤثر است.

در اینجا به برخی از رهنمودهای ایجاد توانایی خوب سخن گفتن و آثار آن بر بهبود جو عاطفی کلاس اشاره می‌کنیم.
- با دانش‌آموزان به‌صورت مؤثر ارتباط برقرار کنید.
- هدف خود را در هر زمینه‌ای به‌صورت شفاف اظهار کنید.

- گفتار مؤثر تولید کنید.

- گفتار خود را به نحو مؤثر سازمان دهید.

- به دانش‌آموزان نشان دهید که برای شما مهم هستند.

- برای سخن گفتن با آن‌ها درباره مسائل غیر از مسائل کلاسی و یادگیری، زمانی را در نظر بگیرید.
(سنتروک، هالونن^{۱۶}، ۱۹۹۹)

برقراری جو مناسب عاطفی در کلاس زمانی آسان‌تر خواهد شد که معلم و دانش‌آموزان مهارت‌های خوبی برای شنیدن داشته باشند. شنیدن، مهارتی حساس به منظور ایجاد و حفظ روابط است. اگر معلم شنونده خوبی باشد، دانش‌آموزان به سمت او جذب می‌شوند. اگر دانش‌آموزان شنوندگان خوبی باشند، از آموزش سود خواهند برد، روابط اجتماعی بهتری خواهند داشت و به لحاظ عاطفی و روانی در شرایط مناسب‌تری خواهند بود. شنوندگان بد، گفت‌وگوها را دچار قفل و گیر می‌کنند. آن‌ها برای دیگران صحبت می‌کنند و نه با آنان. در اینجا برخی از راهبردهای خوب، به منظور ایجاد مهارت‌های فعال شنیدن بیان می‌شود. با وارد کردن این سبک تعامل معلم با دانش‌آموزان رابطه مؤثرتر و نزدیک‌تری خواهد داشت:

- به کسی که سخن می‌گوید، توجه دقیق داشته باشید و تماس چشمی را به‌خوبی برقرار کنید.

- آنچه را دانش‌آموز بیان کرده است، به زبان خودتان اظهار کنید.

اضطراب‌های آن‌ها حساس‌اند. برای مثال، در اولین روزهای مدرسه فعالیت‌های لذت‌بخشی ترتیب می‌دهند نه اینکه به آن‌ها آزمون‌های تشخیصی بدهند. علاوه بر این، آن‌ها مهارت‌های ارتباطی خوبی دارند؛ مانند مهارت‌های شنیدن، و به‌صورت مؤثر احساسات خود با دانش‌آموزان را در میان می‌گذارند. در نتیجه، فضای کلاس فضایی دلپذیر و راحت است. (همان منبع)

- معلمانی که از روش‌های فعال تدریس استفاده می‌کنند، کلاس‌های شادتری دارند و جو عاطفی مناسبی در کلاس آن‌ها حکم‌فرماست. مشارکت دانش‌آموزان در کلاس و وجود فضای عاطفی، دانش‌آموزان را از کسالت و بی‌حالی رها می‌کند و باعث شادی و نشاط آن‌ها می‌شود.

- کار آموزش و پرورش، آموزش ارزش‌های انسانی همچون، ایمان، عشق، امید، جوانمردی و... به کودکان و دانش‌آموزان است. بنابراین، معلمان باید همواره این ارزش‌ها را سرلوحه کار خویش قرار دهند.

- معلم می‌تواند آموزش ارزش‌های انسانی، مهربانی و عطف را با استفاده از کتاب‌ها، فیلم‌ها، نمایش‌ها و... همراه کند.

- معلم باید با ایجاد رابطه دوستانه با دانش‌آموزان مسیر تدریس خود را هموار کند.

- او با معرفی الگوهای مناسب به دانش‌آموزان، می‌تواند زمینه‌ساز رشد عاطفی و شادابی آن‌ها باشد.

- معلم باید با اولویت قرار دادن تشویق و ارزش‌گذاری برای افزایش یافتن اعتماد به نفس در ایجاد احساس لذت و شادی در دانش‌آموزان کوشا باشد.

- آموزش برقراری روابط اجتماعی و بهینه عاطفی مناسب به دانش‌آموزان از دیگر وظایف معلمان است.

- توجه به معیارها و ملاک‌ها و عوامل شادی‌آفرین در سنین مختلف به معلمان در داشتن کلاسی سرشار از شادابی و

- الگوها و موضوعات را به هم ربط دهید. دورنمای گفتار می‌تواند به صورت قطعات جداگانه از اطلاعات به نظر برسد که به روشنی و به صورت معنی‌دار به هم دوخته نشده‌اند.

- به روش شایسته بازخورد دهید؛ بازخورد کلامی و غیرکلامی در مقابل معلم، ایده‌ای از میزان پیشرفت او در طول زمان را نشان می‌دهد.

علاوه بر آنچه گفته می‌شود معلم با حرکت دادن دست‌ها، چشم‌ها، دهان، پاها و یا لمس شخص دیگر و نیز با نگاه کردن با دانش‌آموزان ارتباط برقرار می‌کند. به مجموعه این فرایندها، ارتباط غیرکلامی گفته می‌شود. (سنترک، ۱۳۸۵)

ابرازگر بودن معلم

افراد ابرازگر، احساسات خود را نشان می‌دهند؛ آنچه را می‌خواهند، درخواست می‌کنند و چیزی را که نمی‌خواهند، می‌گویند. وقتی افراد به صورت ابرازگرانه پاسخ می‌دهند، براساس بهترین علائق خود عمل می‌کنند. آن‌ها برای ایفای حقوق خود ایستادگی می‌کنند و دیدگاه خود را آشکارا بیان می‌کنند. معلمان ابرازگر به طور کلی اظهار می‌دارند که رفتارهای نامناسب باید اصلاح شوند و در عین حال در مقابل آلت دست قرار گرفتن و اجبارها ایستادگی شود.

به این منظور معلم می‌تواند تدابیر زیر را به کار بندد:

- حقوق خود را ارزیابی کند.

- احساسات خود را به دانش‌آموزان نشان دهد.

- تقاضای خود را طرح کند.

- از رفتارهای ابرازگری غیرکلامی استفاده کند.

- با مهارت‌های مناسب کلامی آشنا باشد (بورن^{۱۷}، ۱۹۹۵).

توصیه‌هایی به معلمان برای بهبود جو

عاطفی کلاس

- معلم باید در کیفیت فعالیت‌های کلاسی تجدیدنظر کند و به شاخص‌های نشاط، شادمانی و جو عاطفی در چارچوب کلاس مفهوم بخشد.

- معلم می‌تواند با راهکارهای مختلف و ایجاد شادی، نشاط و محبت مدرسه را به جایگاه رشد و بالندگی دانش‌آموزان تبدیل کند و به آن‌ها احساس اعتماد، سربلندی، توانایی و غرور بدهد.

- ایجاد روابط انسانی مطلوب بین سایر همکاران و شرایط مطلوب کار موجب تقویت روحیه معلمان و افزایش میل و رغبت و علاقه آن‌ها و کار و غرور و افتخارشان در مدرسه خواهد شد. معلم و دانش‌آموزی که از کار خود لذت نمی‌برد، در حقیقت کاری نمی‌کند؛ هر کس زمانی بهتر کار می‌کند که از آن احساس لذت کند.

عطوفت کمک شایانی خواهد کرد.

- معلم همچنین باید به آموزش این نکته که تلاش در ذات خود ارزشمند است و کار و کوشش همگانی باعث افزایش روحیه مشارکت جویی و لذت بردن از فعالیت‌های گروهی و در نهایت افزایش مطلوب جو عاطفی کلاس می‌شود، مبادرت ورزد. - تشویق دانش‌آموزان به همدلی با معلم و دانش‌آموز و ایجاد زمینه‌هایی برای تأمین نیازهای عاطفی آن‌ها از دیگر وظایف معلمان است.

آموزشی را تحقق نخواهند بخشید. بنابراین سودمند آن است که معلمان در وظایف و نقش‌های کلیشه‌ای خود تجدیدنظر کرده و به ابعاد مختلف فرایند یاددهی - یادگیری توجه کنند. توجه صرف به فعالیت‌های تحصیلی و یادگیری رسمی و غفلت از نیازهای روانی - عاطفی، دوست داشتن و دوست داشته شدن، احساس تعلق به گروه و غیره را در پی دارد و این امر متقابلاً تأثیرات ناخوشایندی بر عملکرد تحصیلی و فرایند یادگیری دانش‌آموزان خواهد گذاشت.

نتیجه‌گیری

کلاس به‌عنوان جامعه‌ای کوچک و فرعی، از افراد مختلفی تشکیل شده است که از نظر تجارب، فرهنگ، شخصیت و... با هم متفاوت‌اند و این خصوصیات را با خود به درون کلاس می‌آورند. بنابراین، جو عاطفی متفاوتی در کلاس‌ها حاکم است اما تشکیل‌دهندگان جو عاطفی کلاس، معلم و دانش‌آموزانند که هدف عمده آن‌ها آموزش و فراگیری است. پس برای آموزش و یادگیری لازم است جو مطلوب و مناسبی در کلاس‌ها برقرار باشد. جو مطلوب و مناسب با روابط مثبت و هدفداری است که بین معلم و دانش‌آموزان در کلاس ایجاد می‌شود.

روابط معلم و دانش‌آموزان باید طوری باشد که نیازهای تعلق و وابستگی، دوست داشتن و دوست داشته شدن، به رسمیت شناخته شده و موانع، ارزش داشتن، احترام و شکوفا شدن استعدادها رفع شود. این امر باعث رضایت و خشنودی دانش‌آموزان می‌شود و بر سعی و تلاش آنان می‌افزاید. به‌همین دلیل است که در کلاس‌هایی که به این مهم توجه می‌شود پیشرفت تحصیلی بیشتر است. مسئولیت اصلی برقراری این روابط حسنه را معلم به‌عهده دارد. به‌عبارت بهتر، مسئول مدیریت جو روانی - عاطفی در کلاس درس، معلم است.

بنابراین، شناخت جو عاطفی کلاس می‌تواند بازخورد باارزشی برای معلمان فراهم کند؛ چرا که این عامل در ترک تحصیل، غیبت از کلاس، اندوه و افسردگی دانش‌آموزان، عدم رضایت و علاقه به درس و یادگیری و غیره اثر دارد. در واقع، چنانچه جو مثبت و سالمی بر کلاس حکم‌فرما نباشد بر میزان ناسازگاری دانش‌آموزان افزوده خواهد شد. اگر اعضای یک کلاس محیط را امن، عاطفی و مثبت ارزیابی نکنند این اطمینان را از دست خواهند داد که احساسات و عواطف خود را با معلمان در میان بگذارند و بر میزان ناسازگاری عاطفی آنان افزوده خواهد شد. همچنین، هر اندازه جو کلاس برای دانش‌آموزان ناسالم و نامطلوب باشد دانش‌آموزان در آن کلاس احساس دوستی و صمیمیت با سایر افراد را نخواهند داشت و روابط اجتماعی آنان به نوعی مختل خواهد شد. اگر جو کلاس درس از لحاظ اجتماعی ناسالم باشد، دانش‌آموزان اهداف

پی‌نوشت‌ها

1. Rag
2. Pniyeh & Han
3. Nakkamura
4. healthy classroom management
5. teaching - learning process
6. Pascal
7. Peterson
8. Myers
9. effective schools
10. Levin
11. Nolan
12. Evertson
13. Harris
14. Piaget
15. Santrrock
16. Halonen
17. Bourne

منابع

۱. پناهی، م. ح؛ وح، دهقانی. «بررسی عوامل مؤثر بر شادی دانشجویان با تأکید بر مشارکت اجتماعی». فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، شماره سوم، ۱۳۹۱.
۲. پیاز، ج. تربیت به کجا ره می‌سپارد. ترجمه محمود منصور و پریخ دادستان، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران، ۱۳۷۱.
۳. خلخالی، ع؛ ج و سلیمانپور و م. فردی. «ارائه مدلی جهت استقرار مدیریت کلاس درس سالم». فصلنامه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن، سال اول، شماره ۲، ۱۳۸۹.
۴. دریکوندی، ه. «بررسی عوامل نشاط‌انگیز در دانش‌آموزان مدارس راهنمایی پسرانه شهر اصفهان از نظر مدیران و مربیان پرورشی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۱.
۵. راگ، ا. (۱۹۹۷). مدیریت کلاس درس، ترجمه فاطمه کریمی. انتشارات دانشگاه گیلان، رشت، ۱۳۸۱.
۶. رجعی، غ. م؛ ح چهاردولی و ی. عطاری. بررسی رابطه عملکرد خانواده و جو روانی - اجتماعی کلاس با ناسازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان ملایر، فصل‌نامه علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره سوم، سال چهاردهم، شماره‌های ۱ و ۲، ۱۳۸۶.
۷. سنتراک، ج. روان‌شناسی تربیتی. ترجمه مرتضی امیدیان. انتشارات دانشگاه یزد، یزد، ۱۳۸۵.
۸. علی‌زاده قوی‌فکر، ر. «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رضایت از زندگی در بین زنان ۲۰ تا ۴۰ سال تبریز»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مطالعات زنان. دانشکده علوم انسانی دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۸.
۹. قطره‌ای، ف. «بررسی رابطه شادکامی (نشاط) و کیفیت علوم آموزشی در دوره ابتدایی مدارس شهر تهران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم.

10. Bourne, G, J (1995). The anxiety and phobia, work book, Oakland: New Harbinger
11. Evertson, C, M. & Harris, A, H. (1999). support for management learning - centered classroom. Boston: Allyn & Bacon.
12. Levin, J & Nolton, J, F. (2000). Principals of management classroom. Boston: Allen & Bacon.
13. Myers, P. G (2002). happy & healthy. Journal of Psychology science, vol: 70, pp: 79-97.
14. Nakamura, R. (2000). Healthy classroom management. Wads/wors. Thomson learning: Canada.
15. Paterson, C. (2000). The future of optimism. Journal of American psychologist, vol: 55 (1), pp: 44-55.
16. Santrrock, J & Hallonene, J, S. (1999). The guide to college success, CA: Wadsworth.